

Vedlegg3: Referat møte RSK og villrein, 15.09.25 kl 14-15.

Hovedrapport: Tilleggsutredning villrein til Lyse Kraft sin konsesjonssøknad for opprusting og utvidelse av kraftverkene i Røldal-Suldal

Møte var del av arbeid med tilleggsutredning villrein til konsesjonssøknad for RSK O/U, etter pålegg fra NVE. Avholdt på video (Teams).

Deltakere: Jan Øvregård, grunneier. Tor Helge Tjemsland, Røldal fjellstyre. Jarle Lunde, sekr. Villreinnemnda SR. Knut A. Haukelid, grunneier. Alf Odden og Jørn Haug, Verneområdestyret SRV. Jonathan E. Colman og Kjetil Flydal, Naturrestaurering AS.

I møte gjennomgikk vi kjent kunnskap om villreinens bruk av influensområder rundt Holmavatnet og Votna. Foruten endret regulering av disse magasinene ble også andre planer som berører villrein gjennomgått, og hva som er viktig innenfor total samlet belastning. Vi kom også inn på hva som er mangelfullt utredet hittil i denne saken, mao. hva som bør dekkes av tilleggsutredningen. Nedenfor følger en punktvis oppsummering.

INFLUENSOMRÅDER RUNDT HOLMAVATNET

Trekk over Holmavatnet. På Holmavatnet er isforholdene gjennom vinteren gode i dagens situasjon. Isen kan typisk legge seg sent i november/tidlig i desember. Store områder ned mot vannet er ikke brattlendt og gjør det enkelt for rein å trekke ut på isen. Rein observeres trekkende over isen relativt tidlig, dvs. i desember måned og jevnlig gjennom vinteren. Øyene i vannet innehar bra vinterbeite med relativt mye lav og disse oppsøkes av reinen. Trekk på tvers av vannet vil ofte skje fra Sommardyrskaret til Gravetjørnnuten. Sørgående trekk skjer fra vest for Dyrskarnuten og over mot dammen. Senvinter forlater simlene området, mens bukkene står igjen. Haukelid har opplyst at han tror simlenes trekk sørover i mars-april er dårlig dokumentert i GPS- dataene. Dette går ofte rett over isen på Holmavatnet

Beiting rundt Holmavatnet. Det er jevnlig observasjoner av småflokker som går og beiter i avblåste rabber og avsmeltede sørvendte lier. Dette viser seg også gjennom tetthet av GPS-posisjoner for reinen. Gravetjørnnuten er spesielt godt vinterbeite, grunnet avblåste forhold og tidlig avsmelting i sør-sørvestvendte lier. Tilsvarende gjelder areal som vender ned mot Holmavatnet på nordøstsiden, og også øyene ute i vannet. GPS-posisjoner for rein bør tolkes i forhold til hvor rein finner det beste beite på vinteren. Tett med posisjoner på Gravetjørnnuten ned mot Holmavassåni kan tolkes som at denne er en barriere, men det er først og fremst fordi rein finner godt beite på nordsiden. På

sørsiden av Holmavassåni er det derimot nordvendte lier hvor snøen legger seg dyp og det vil ikke være naturlig for rein å søke etter beite der.

Virkning av hyppig vannstandsending Holmavatnet vs. ingen vintertapping med stor vannføring i Homavassåni. I arbeidet med vurderinger etter kvalitetsnorm villrein ble Holmavassåni identifisert som en mulig barriere for reinen om vinteren. I etterkant og i forbindelse med RSK sine planer har det fra villrein faglig hold blitt økt fokus på at isleggingen av Holmavatnet har spesielt stor betydning for den dynamiske arealbruken og utnyttelsen av beiter i nærområdet. Beiteene på og rundt Gravetjørnnuten er spesielt viktig. Beitekart fra NINA samsvarer godt med hvor det er mye bruk. Det har stor betydning for vurdert konsekvens på villrein hva som legges til grunn av kunnskap om endring av isforhold på Holmavatnet og reinens mulighet for å trekke rundt vs. over vannet, og benytte beiter i terreng som vender ned mot vannet. Se flere av av høringsinnspillene angående dette. NINA v/Olav Strand har påpekt at kunnskap rundt dette er mangelfull for villrein – dette kan dobbeltsjekkes med ham. Er også mulig å ta en sjekk med erfaringer innen reindrift. Det ble påpekt at Norconsults tilleggsrapport har gjort en tilnærming som ikke avdekker reell betydning av Holmavatn. Bør derfor renske data og se spesifikt på sikre passeringer. Dvs. at man kan sile ut tvilstilfeller, men likevel gjøre en opptelling. Vurdere dyr på land vs dyr på isen, relativ betydning sammenlignet med andre magasin. Underliggende årsakssammenhenger er at dyr søker beite, så det vil uansett være lavere tetthet på Holmavatnet enn i omkringsliggende beiteområder. Bukkedata vs. simledata se på utregningene her og revurder. Viktig å ta i betraktning beite på øyer. Rein svømmer også ut til disse på sommeren. Holmavatnet er slakt med enkel tilkomst for reinen. Isforhold er gode i dagens situasjon.

Avbøting. Det ble påpekt at tilleggsutredningen bør se litt nærmere på Sæbyggedalen – Sandvatnet. Endringer i ferdsel her. Hongsnuten og nordover er registrert som villreintrekk. Bomregime på veien? Hva kan oppnås?

Ferdsel på stier og løyper vs. magasinregulering. Holmavatn, kvisting her kunne vært begrenset til påske. Blir omlegging til land nødvendig vil det være problematisk.

Samlet belastning. Trekket mot nord for nordstammen i SR passerer aksene Langesæ, Holmavatn, Sandvatn. Langesæ har usikker is grunnet strøm fra overføringer. Det er også bratt rundt, og det tappes antakelig «hardere» her. Dette kan sjekkes med Statkraft. Samlet belastning bør vurderes i sammenheng med dette. Isvatnet, der RSK planen er å slutte med nedtapping og etablere bekkeinntak lenger ned ligger høyt og har stabil is i dagens situasjon, det er derfor lite trolig at dette tiltaket i seg selv har noen positiv effekt av betydning for villrein.

VOTNA MED INFLUENSOMRÅDER

Blåbergdalen. Mye brukt av bukk. Ferdsel: Det er stor «dagsturtrafikk» når vegen er åpen. Da kanskje spesielt fra vegenden. Blåbergdalen, Knåo og Breifonna er turmål. Noen overnatter i fjellet, men omfang er ukjent. Bobiler har også vært observert, men uvisst i hvor stort omfang. Viktig område for reinen her, men vil fjerning av ledning ha noen vesentlig betydning? Hva er den relative nedgangen i aktivitet (tilsyn), gitt at det er mye annen trafikk på denne veien? Det er viktig å få med seg hvor stor toppturaktiviteten er på nuter rundt E134, men også Blåbergnuten/Blåbergdalen.

Reinens arealbruk opp mot Votna. Sommerstid 2016-2020 var det opp mot 200 bukker fra SR på nordsida av E134. Poenget med å trekke fram disse 5 åra, er at det i den perioden var «unormalt» mye dyr som kryssa vegen i løpet av vinteren. Disse kryssa trolig for det meste over Svandalsflotunnelen og i Dyrskar.

For rein frå SR er det kjent reinstrekk over Svandalsflotunnelen og opp Høljanosa. Svinger NV mot Reinsnos. Mest bukk, men også simler fra SR har trukket her tidligere.

Lite fostringsflokker. Men 90-tallet også simleflokker hit under bestandstoppen. På 80-tallet var det også kryssing av E134 og Valldalen. Mao. vært mer bruk av disse nordlige delene sommertid i tidligere tider og spesielt ved høyere bestandsstørrelse. *Vinterstid:* Jevnlig bruk, se også GPS, men sjeldent helt opp til E134 grunnet trafikk og forstyrrelser. Kryssinger av rein over Votna ved Reinskvelven. Passering E134 Svandalsflona og Dyrskartunnelen. Landskap styrer. Se historiske kart for Votna før utbygging, med navn som Reinsvatn, Reinskvelven, Reinsbotn, der man kan anta det opprinnelige trekket gikk vest for Gluggvardnut – i dag neddemmet. I kvalitetsnormarbeidet ble Gauthellernuten ikke registrert som villreinområde (feil) altså vestsiden av Votna. Se vår KU E134 fra 2018/2019 der det er beskrevet at området brukes av rein.

Observasjoner av bukkflokker har vært vanlig i vestvendte fjellpartier som vender ut mot Røldal. Kombinasjon av avblåsing og snøsmelting på våren i slike områder. Gjelder vestsiden av Gauthellernut, Fjetlandsnut, Høljanut. Toppturismen vinterstid er en trussel her.

Hardangerviddarein. Korrigering til opprinnelig referat fra Tjemsland:

«Hardangerviddadyra kjem heilt heim, og brukar no dei same områda som Setesdalsdyra brukar når dei kryssar E134. I området Høljanosa, Middyr, Stavsnuten og til Slettedalen var det mykje Setesdalsdyr i 2016-2020. Me «veit» at dette var Setesdalsryfylkedyr, då dei rømte sydover (over Svandalsflona og Dyrskar) når dei vart jakta på. (At det no er Hardangerviddadyr der, ser ein tydeleg om ein ser på GPS-data for Hardangervidda. I åra 2023 og 2024 er det forskjellige flokkar i Middyr, heilt heim i Høljanosa.) I år var det ingen merka dyr i Middyr. Det var likevel 3 forskjellige flokkar der (Hardangerviddadyr) fyrste jaktdagen. Ein på ca 80, ein på ca 40 og ein på ca 17. Eg observerte som sagt flokken på 40 i Høljanosa 10.august.»

Avbøting. I Norconsults rapport er det vektlagt stenging av anleggsveier Middyr og Kaldavatnet. Men disse er stengt med bom i dag, og brukes kun under jakta. Det er derfor lite å hente når det gjelder begrensing av ferdsel (kjøretøy) på vei.

Det er populær skiløype over Votna i dag, og dette har sammenheng med tilfredsstillende isforhold. Hva skjer i en situasjon med pumpekraftverk? Vil både skiløpere og villrein måtte gå utenom magasinet?

Dagens E134 + pumping i Votna + mye friluftsliv (topptur) kan gi 100% barriere. I dagens situasjon også slik at simler holder seg unna forstyrrede områder. Hva med en situasjon der E134 tunnelføres? Også mindre topptur med utgangspunkt vei? Her er det utredningsbehov.

CWD. Nedskyting, og færre bukk begge områder + flere tilfeller der SNO har holdt rein unna kryssing E134. Se også notat tilsendt fra Tor Helge Tjemsland. SNO bør kontaktes for mer informasjon, f.eks har helikopter vært brukt ved Dyrskar der rein ble fulgt helt mot Rossnos. HV-dyr 10aug. Høljanosa. Bra med rein som bruker areal tett på siste årene til tross for nedskytingen. Øvregård har opplyst at «Fjetlandsnuten og Odlandsnosa og delvis Gauthedlernuten ligg så langt vest at dei slepp unna SNO med tanke på å ikkje kryssa E134. Eg har ikkje sett rein i desse tre nutane dei siste 2 åra, dette har vore årvisst.»

Valldalen. Isforhold Valldalsvatnet. Hvis den ikke lenger blir farbar vil det være indirekte virkninger ved at folk må ha transport over fjellet i stedet for over magasinet på vinteren. Gjelder f.eks hvis isen ikke kan krysses over til Kjønnberget, hvor det da må skje ved transport fra Dyrskar/E134. Det er også noen planer fra Lyse om omlegging av vei lenger vest enn dagens trase langs Valldalsvatnet, som bør sjekkes nærmere i møter med dem og ift. villreinproblematikk.

Tilleggsbetraktning mottatt frå Tjemsland i etterkant av møtet: «Når det gjeld dette med ferdsel så er det viktig å understreke at Valldalen er innfallsporten til Hardangervidda frå sørvest. Me snakkar altså om potensielt svært stor ferdsel inn frå Haukeli – Middyr – Nupstjørn - Trossodalen om ein ikkje har eit brukande alternativ inn Valldalen. Det er denne konsekvensen fjellstyret uroar seg for. (Dette er eit område det er særst lite ferdsel i dag. Eg kjenner ikkje til om det er noko særleg med turist som går inn Slettedalen/Nupsdalen vinterstid»

Samlet belastning. Langs E134 er kiting på alle vann problem. Svandalsflåna: Rein stopper pga mye folk. Øvregård har opplyst følgende basert på prosjekt der ferdsel vs. villrein var tema: Det var langfredag og påskeaften 2021 at det var parkert ca. 580 bilar på Haukelifjell. I 2020 var det fredelig på Haukeli etter ca. 12. mars då det meste var stengt pga. corona. (Gundersen/NINA sitt prosjekt – kan sjekke rapportering). Toppturturismen – sjekk f.eks. Strava. For rein i SR kan aksene Holmavatn-Langesæ Sandvatn forhindre naturlig beiteveksling opp mot vinterbeitene i nord, men bør også ta

hele nordstammen i SR i betraktning og mulige pumpekraftverk også i Blåsjø og Store Urar. Hva blir totalvirkning?

Andre kontaktpersoner: Vidar Guggedal ble nevnt. Han har jobbet for Hydro og vært mye i dette området vinterstid gjennom gjennom flere tiår, og bør kontaktes. Andre som ikke hadde anledning til å være med på dette møtet og som blir kontaktet i etterkant: Reidar J. Sandal. Ola Jordebrekk.

Oslo, 16.09.25

Kjetil Flydal, tlf. 91301973

NaturRestaurering AS